

Norskoppgaver - Livet av Havnes

Rim er et av de eldste og mest gjenkjennelige virkemidlene i poesien og handler om ordlikhet, altså at to ord har en eller annen form for likhet. Selv om et dikt ikke trenger å ha rim i seg, er det veldig mange som har det. Rim er en del av en større gruppe virkemidler som kalles **metrikk**, læren om rytme og rim i tekst.

Rim har gradvis blitt mindre og mindre brukt i litteraturen, men brukes svært mye innen hip hop og rap idag. Siden rap som regel fremføres til musikk med en fast rytme, i motsetning til vanlige dikt, blir virkemidlene innen metrikk svært viktige verktøy for å koble sammen beat og tekst. Idag er rappere blandt de beste i verden på å skape nye og kreative rim, gjerne såkalte kjederim hvor mange forskjellige rim eller rimtyper brukes i samme setning.

De tre vanligste typene rim er disse:

Ekte rim:

Disse ender med samme vokaler og konsonanter.

Eksempel: Hest, best, protest, fest.

Bokstavrim/ Alliterasjon.

Bokstavrim er at flere ord legger trykk på de samme *konsonantene* etter hverandre.

B - b - b | S - s - s | T - t - t.

Eksempel: Siri synger sanger, til spott og spe om folk og fe.

Assonans

Assonans er at flere ord legger trykk på de samme *vokalene* etter hverandre.

ko - so - bro - kno, | e, me, de, se,

Eksempel: Silke finnes i slike ting som kimono og slips

Repetisjon

Dette er ikke egentlig et rim, men ofte kan man oppnå rytmikk i steningene sine ved å repetere det som har blitt sagt flere ganger.

I teksten Påfugl av Karpe Diem finner du disse verselinjene, som vi nå skal gjøre en rim-analyse av:

Pappa hadde flyktningbolig, dårlig råd
Og nå har søstera mi kåk oppi Holmenkollen
Og det er måten jeg er på, så jeg gråter når jeg er grå
Det er og' på måten kråker leker påfugler på
Det går mamma, pappa, og jeg elsker begge selv om
Jeg data en hvit chick og ting fløy veggimellom
Mamma sa det er en rase- og kasteting
Det gjør deg rasende, raser og kaster ting

Her finner vi svært mye **assonans**. Se hvor mange ganger bokstaven "å" går igjen:
dårlig, råd, nå, kåk, måten, på, så, gråter, grå, og', kråker, påfugler

Verset har også **ekte rim**: råd, på, så, grå

Legg merke til at rim bestemmes av uttalen av ordet, derfor kan vi ta med ordet råd, siden man vanligvis ikke uttaler d-en i slutten av ordet.

Vi finner også en slags blanding av **repetisjon, alliterasjon og assonans** i den siste delen:
rase- og kasteting, rasende, raser og kaster ting

Oppgave 1 - Rimanalyse

Se på de følgende tekstene, og noter deg når de tre forskjellige typene rim er brukt:

Alliterasjon (like konsonanter)

Assonans (like vokaler)

Ekte rim (like uttalte endinger)

Repetisjon (samme ord gjentas)

Legg merke til at noen rim kan være flere typer samtidig.

Kroppsspråk av Lars Vaular

Kan ikkje synge

Pleide å la det tyngje meg ned når eg va yngre

Og eg kan ikkje danse

Uansett ka eg gjør så ender eg i ubalanse

Gjest av Henrik Ibsen

Det var en fest kun, -

før natten den sorte;

hun var en gjest kun, -

og nu er hun borte.

Nyte D - Kjartan Lauritzen

Sognefjorden, baby, svømte butterfly til Bergen by

No e det byen min, byen min, byen min

Henge på 39 Laksevåg-ting

Med Vibbefanger-gjengen min, tjommi, vi går inn

Håvamål av Snorre Sturlason

Betre bør du ber kje i bakken enn mannevit mykje.

Med låkare niste du legg kje i veg enn ovdrykkje med øl

Dette er et gammelt norrønt visdomsord nedskrevet på 1200-tallet.

Fritt oversatt betyr det:

Bedre baggasje tar du ikke med deg enn mye kunnskap,

dårligere niste tar du ikke med deg enn å ha drukket for mye øl

Livet av Eirik Havnes

samme kor i verden du befinne de

så vet det kompasset det

at den e blir og den e e

når e e med de og du me me

det, e peilepinnen inn i framtia

også Livet av Havnes

så lenge boligprisane fortsette å øke så det greit

og hvis renta stige, vel det e jo leit

men man kjøpe jo og selge samme marked

og for et marked, det e jo heilt vanvittig

det har vært der oppe med falsetten til morten harket siden 1990

Oppgave 2 - setningsanalyse og gode rim.

Når jeg skriver tekster på rim, er jeg opptatt av at setningen skal være naturlig å uttale. Dessverre er man ofte mer opptatt av om setningen rimer enn om den er naturlig å uttale når man skal skrive på rim. Det som gjerne skjer da, er at man avslutter setningen med et verb. Spesielt ofte skjer dette når man skal skrive sanger til konfirmasjoner eller 50-årsdager, derfor kaller jeg dette fenomenet for konfirmasjonsrim. Her er et eksempel, som jeg har gjort ganske dårlig med vilje:

Nå har du konfirmant **blitt**
Her står du i finstasen gitt
Nå skal vi deg gaver **gi**
Hipp hurra for konfirmasjonsjenta mi

Rimene er helt riktige (blitt - gitt og gi - mi), men setningene er ganske unaturlige fordi det er så skjeldent at vi avslutter setningene våre med et verb på norsk. I dette tilfellet verbene blitt og gi.

Oppgave 2:

a)

Gå sammen to og to. Si fem vanlige setninger til hverandre om hva som har skjedd på skolen hittil. Skriv ned disse setningene.

Eksempler: Vi kom for sent inn fra langfri. Det var skikkelig dritt vær da vi gikk til skolen i dag. Kantinen er stengt på grunn av korona, men det går greit fordi vi hadde mat og helse i fjerde time og har akkurat spist fem grove rundstykker og er kjempemett.

b)

Finn ut hvilken ordklasse det siste ordet er i hver setning.

Er det en ting? Altså et substantiv.

Er det noe som beskriver en ting, for eksempel en farge eller en størrelse? Altså et adjektiv.

Er det en handling, for eksempel å gå eller at noen kastet? Altså et verb.

Er det noe som beskriver et verb, for eksempel fort eller hardt? Altså et adverb?

Hva er den vanligste ordklassen dere avslutter setninger med?

c)

Velg dere tre ord i den vanligste ordklassen. Hvis den vanligste ordklassen er substantiver kan disse for eksempel være skole, test og konfirmasjon. Er de adjektiver, kan de være gul, stor og frisk.

Gå så inn på ordbok.uib.no. Dette er Norges største ordbok på nett, og denne har en del fine hjelpemidler. Et av verktøyene som finnes er at man kan skrive inn en stjerne * i søkefeltet, sammen med slutten av et ord. Og da får man opp alle ord som slutter på den måten.

Hvis du søker på slutten av ordet test, altså *est, så får du opp følgende ord:

Arbeidshest, arrest, asbest, attest, avskjedsfest, osv.

d)

Velg dere fem ord som rimer i det søket, og prøv å sett de sammen i en sammenheng som rimer.

Setningene trenger ikke ha samme lengde, noen kan være lange, andre kan være korte. Det viktige med denne øvelsen er at man finner setninger som er naturlige å uttale, og som rimer.

Oppgave 3 - språklige bilder, metaforer og similer.

Når man skal finne rim på måten vi gjorde i oppgave 2, kommer man ofte frem til en del ord det kan være vanskelig å finne plass til i tematikken man skriver om. Jeg kan bruke et eksempel fra et dikt jeg har skrevet om politiske debatter. Diktet handler om NRK-programmet Dagsnytt 18, og jeg prøvde å finne rim som passet.

Dagsnytt 18 rimer blant annet på: Debatten, skatten, katten, hatten.

Det lett å se for seg at man kan bruke ordene "debatten" og "skatten" i et dikt om politikk. Men hvordan kan man bruke ordene katten og hatten? Disse ordene har jo ingenting med politikk å gjøre? Her kommer bruken av **metaforer, språklige bilder og similier** inn.

Slik løste jeg det:

men no skal e faktisk sette bjella på katten
og se om du e så høy i hatten
at du tør å ta debatten
om det e e som får bestemme i dagsnytt 18

Her brukes katten og hatten som **språklige bilder**. Å sette bjella på katten er jo ikke noe man faktisk gjør, men er et uttrykk som stammer fra et eventyr om noen mus som skulle varsle fare. Uttrykket høy i hatten sikter egentlig til bruken av flosshatter og andre "høye hatter" hos rike mennesker i gamle dager og er et bilde på å være stolt. Slike bilder kaller vi for en **metafor**, og betyr at vi bruker ord i overført eller i billedlig betydning. Svært tett knyttet til metaforen finner vi similien, som betyr sammenligning. I en **similie** bruker man ordene "lik" eller "som" når man sammenligner to ting:

Hun er stolt *som* en hane. Han er sta *som* et esel.

Et kjent eksempel på en similie finner vi i teksten til Lars Vaulars sang - Rett opp og ned.

Rett opp og ned hør ka eg har å si
Å falle e no alle gjør før de lærer å fly
Akkurat som en sprettball
Akkurat som et ett-tall
Akkurat som et fossefall
Akkurat som en sett-bal

Oppgave 3

Skriv en kort tekst som rimer med noen av disse ordene.

Bruk minst et av ordene i en metafor eller similie.

skoleprøve
sløve
øve
løve
overdøve
nedstøve

Oppgave 4 - Freestyle.

Dette er en oppgave for de aller modigste elevene, og for de elevene som kanskje er mer glad i å formidle tekst muntlig enn skriftlig. Noen rapper kanskje til vanlig, andre hører på det, men er det noen som har jobbet med freestyle før?

Freestyle er enkelt og greit improviserte tekster på rim. Tematikken kan være hva som helst, men ofte ender folk opp med å snakke om hva som skjer i livet deres der og da, om seg selv og om personene rundt seg.

Det er veldig enkelt å begynne en freestyle, for man jo egentlig si hva som helst. Det vanskelige er å finne ut av setning nummer to, den må jo rime. Ofte begynner man på setning nummer to og det eneste man vet er hva slags stavelser den skal slutte på, men man har ikke peiling på hvordan man skal komme dit.

Da kan det være greit å ha noen hjelpeverktøy underveis, nemlig ordboka!

Oppgave 4.

Gå sammen i grupper på fire og fire. Her trenger man et eget rom det går ann å bråke litt i. Det blir fort litt lyd, latter og høiing når man improviserer.

Gå inn på ordbok.uib.no.

I søkefeltet skriver dere ***sjon**. Da får dere opp alle ord som slutter på sjon, mens stjernen * erstattes med alle mulige andre begynnelser. Nederst på nettsiden kan dere velge hvor mange søkeresultater som skal vises samtidig. Her velger dere 100, slik at dere kan bla deg forbi en rekke ord samtidig.

Åpne gjerne et vindu ved siden av, og gjør det samme med endelsen ***att**.

Da har dere tilgjengelig to forskjellige lister med ord som dere kan bruke om hverandre.

Man kan også samle sammen en liste med ord fra listen på forhånd, slik at man slepper å scrolle så mye mens man jobber.

La det gå på rundgang hvem det er sin tur å improvisere. Det er en krevende øvelse, så det holder som regel med 4-8 rim hver før man lar nestemann prøve seg.

Skriv gjerne ned de beste og mest kreative rimene dere lager.

Oppgave 5 - skriv et slampoesi-dikt på dialekt om noe du bryr deg om

Slampoesi

Den diktsjangeren jeg jobber med, kalles ofte for slampoesi. Dette stammer fra en konkurranseform for dikt som heter Poetry slam. I en slam har man 3 minutter på seg til å lese opp en tekst, og hvis man bruker mer tid, da mister man poeng. Teksten trenger ikke være på rim, men det er ganske vanlig.

Det er vanlig at folk som skriver slampoesi bruker sitt eget liv i diktene sine. De skriver om ting de har opplevd selv, eller som de bryr seg om. Dette kan være urettferdighet, mobbing, pengejag eller kroppspress. Andre slampoeter skriver humoristiske tekster om seg selv, om hvor kul man er og hvor flink man er. Det viktige er at man skriver om noe man bryr seg om, og noe som er knyttet til deg som person.

Dialekt

Et annet viktig element med slampoesi er det skal fremføres muntlig. Slampoesi er ikke noe man setter seg ned for å lese i en bok. Dette gjør også at man skriver teksten på sin egen dialekt, noe som gir helt nye språklige muligheter.

Alle i Norge har en dialekt, selv de som snakker nesten rent bokmål. Så lenge du snakker, så snakker du en dialekt. Dialekter har mange særegenheter som ikke alltid står i ordbøkene, men som gir akkurat din måte å snakke på en helt egen melodi.

Jeg bruker jo en rekke ord i diktene mine som ikke finnes i ordboka. Jeg bruker noen ganger a-ending i ord som kanskje skulle sluttet med en-endinger. Noen ganger gjør en dialekt at man kan lage helt merkelige setninger, slik som denne fra kjærlighetsdiktet:
at den e blir og den e e når e e med de og du me me

Prøv å finne ut om din dialekt har noen spesielle måter å uttrykke seg på, som kan brukes på en kreativ måte i et dikt.

Oppgave 5:

Skrive et slam-dikt på dialekt om noe du bryr deg om.

Hvis du blir fornøyd med teksten kan du øve på den og kanskje lese den foran klassen?
Kansje til og med foran hele skolen?